

Konsultat Kombëtare me artistët lidhur me iniciativën KOMRA

Prishtinë, Kosovë

10. Maj 2009.

Konsultat me artistët lidhur me Iniciativën KOMRA i ka organizuar Nisma Rinore për të Drejtat e Njeriut në Kosovë (YIHR) nga Prishtina, anëtare e Koalicionit për KOMRA. Morën pjesë 10 artist, kryesisht artist të artit dramatik, nga të cilët shumica janë aktiv në organizata joqeveritare, dhe 22 vëzhgues, numri më i madh nga YIHR, dy nga organizatat ndërkombëtare dhe një vëzhgues nga ambasada Zvicerane. Në konsulta morri pjesë një gazetar. Fjalën hyrëse e paraqitën Natasa Kandic (Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi), Haris Pasovic (regjisor teatri nga Sarajeva, BH), dhe Salem Corbo (Kthimi dhe Mbijetesa e Qëndrueshme, BH). Raportoi Koha Ditore.

Së pari është e nevojshme të formohet Komisionin Kombëtar i cili më vonë do të bashkëpunonte me Komisionin Rajonal.

Nuk kam kurrfarë vërejtje për iniciativën, me kusht që ajo të themelohet në një kontekst real, me themelimin e Komisionit të Kosovës, i cili do të koordinohet në njëfarë mënyre me komisionet e ngjashme apo më mirë të them, ndoshta do të formohet ndonjë komision për pjesët tjera të ish Jugosllavisë. Do të ishte shumë më funksionale në kontekstin se pse ndodhi lufta në Kosovë. Këtu ka ndodhur lufta, e te gjithë e injoruan faktin se ka ekzistuar okupimi që nga viti 1989 ku morën pjesë të gjitha vendet e ish Jugosllavisë. Forcat federative kanë qenë të përbëra nga të gjitha viset e ish Jugosllavisë. (...)Me vendin me të cilin kemi qenë në luftë edhe gjendemi në njëfarë lufte të papërfunduar. (Albert Heta, Stacion, Kosovë, Konsultat Kombëtare me Artistë, Prishtinë, Kosovë, 10 maj 2009).

Kjo ka qenë punë, Shqiptar, duhet të bartësh. Kjo është e rrënjosur në kujtesën tonë. Ne e dimë se në çfarë mënyre është shfrytëzuar kujtesa kolektive. Kjo është ende e freskët në kujtime. Beteja e Kosovës dhe ndërtimi i politikës e cila e krijoj betejën e Kosovës dhe në bazë të së cilës më vonë u hartuan planet e shfarosjes. (...) Komisioni Kosovar apo iniciativa rajonale. Përse? Në praktikë kjo duket e njëjtë, mirëpo në mendjet e njerëzve, ky imazh është shumë i rëndësishëm, sepse Kosova nuk ka qenë republikë, i është dhënë autonomia e cila më vonë iu morr. Pas numrit të madh të viktimave njerëzore, (...) njerëzit dëshirojnë ta ndiejnë se janë të zotët e vetvetes, të zotët e vendit tyre. Dëshirojnë ta posedojnë atë. (Eli Krasniqi, Sociologe, Kosovë, Konsultat Kombëtare me Artistë, Prishtinë, Kosovë, 10 maj 2009).

Qasja rajonale krijon hapësirë për sqarimin e shumë krimeve të pandriçuarra dhe pranimin se ato kanë ndodhur.

Unë jetoj në Bijelinë. Me 1. Prill në mëngjes arritën njësit nga baza e Erdutit dhe thjesht sulmuan qytetin duke vrarë numër shumë të madh civilësh. Në mënyrë selektive janë vrarë një numër i madh i Shqiptarëve. Kjo është pësimi më i madh i shqiptarëve në Bosnje dhe Hercegovinë në luftë, gjatë luftës për Bosnjën dhe Hercegovinën. Trupat e tyre menjëherë u janë dërguar familjeve të tyre në rrethinën e Tetovës, shumica e tyre edhe në vende tjera. Ata janë varrosur pa obduksion, pa gjetje mjekoligjore. Tani vetëm familjet e tyre e dinë se ata janë vrarë në Bjelinë, në Prill të vitit '92. Nuk ka njohuri për këtë. Nuk ka procedura të nisura ligjore (...)

Disa [trupa] janë transportuar dhe janë varrosur, të tjerat janë hedhur përgjatë Drinës dhe varrosur përgjatë varrezave nga Mitrovica e Sremit e gati deri në Beograd (...) Ky Komision do ta plotësonte gjithë këtë mund të sektorit civil për të arritur deri te të dhënat. (Salem Corbo, Shoqata Kthimi dhe Mbijetesa e Qëndrueshme, BH, Kosovë, Konsultat Kombëtare me Artistë, Prishtinë, Kosovë, 10 maj 2009).

Në Serbi ekziston mohimi i krimeve të luftës. Nëse ne nuk bëjmë asgjë, nëse nuk angazhohemi që të konstatohen faktet, që ato fakte të pranohen kur të konstatohen dhe të fitojnë një kontekst regional, atëherë ky është një presion shumë i fort në qeverinë serbe që të mos mund ti mohoj. (...) Nëse ky konstatim i fakteve në të cilin do përfshihet i gjithë rajoni duke ndihmuar, shtyrë këtë qeveri jodemokratike serbe që ta ndërpres mohimin, kundërshtimin, heshtjen, atëherë çka mund të bëjë Kosova, përmes njëfarë Komisioni kosovar. Keni pasur komisionin më të mirë që ndonjëherë ka mundur ta ketë dikush – Komisionin e Goldstonit. Askush, asnjëherë në botë nuk e ka pasur Komisionin e Goldstonit. Keni para Tribunalit të Hagës aktgjykimet e kreut të policisë dhe ushtrisë serbe. Do të thotë ju jeni të njohur ndërkombëtarisht si viktimat. Nuk ka kurrfarë kontesti. Mirëpo ajo që ne dëshirojmë, ne nga Serbia, nga Kroacia, ne nga organizatat për të drejtat e njeriut – dëshirojmë që kjo të bëhet e ditur publikisht. (Natasa Kandic, Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi, Konsultat Kombëtare me Artistë, Prishtinë, Kosovë, 10 maj 2009).

Kosova, deshi apo jo, duhet të jetë pjesë përbërëse e këtij Komisioni për arsye se edhe nëse i krijojmë komisionet kombëtare, dhe nëse kemi viktimat në Serbi, si mundemi ne si komision të shkojmë në Serbi dhe ti kërkojmë viktimat. Edhe ne duhet të bashkëpunojmë me dikën. (Nora Ahmetaj, aktiviste për të drejtat e njeriut, Kosovë, Konsultat Kombëtare me Artistë, Prishtinë, Kosovë, 10 maj 2009).

Unë e kuptoj frustrimin i cili është plotësisht i arsyeshëm, që pse futbollistët kosovar nuk mund të luajnë në Beograd. Unë mendoje kjo është e padrejtë. Mirëpo mendoje mënyra për të arritur deri te ndeshja ndërmjet reprezentacionit të Serbisë dhe Kosovës është pikërisht një iniciativë e këfillë. (...) Mos krijoni ju, të cilët keni qenë viktimat të betejës së Kosovës – mitit, të krijoni një mit tjetër dhe të keni Betejën shqiptare të Kosovës, nga e cila do të pësojnë njerëz të tjerë. (Haris Pasovic, regjisor teatri nga Sarajeva, BH, Konsultat Kombëtare me Artistë, Prishtinë, Kosovë, 10 maj 2009).

Këtu ka njerëz të cilët thonë se nuk ka pasur viktimat serbe, as edhe një të vetme. Prandaj është shumë e rëndësishme, sipas mendimit tim për çka edhe e përkrah idenë e formimit të këtij Komisioni, që të dëgjohet e vërteta në nivel rajonal, që dikush në Shumadi, një fshatar nga Shumadia të njoftohet për viktimën nga burgu i Dubravës, që ti tregohet se si forcat serbe kanë vrarë të burgosurit. (Bekim Blakaj, Fondi për të Drejtën Humanitare Kosovë, Kosovë, Konsultat Kombëtare me Artistë, Prishtinë, Kosovë, 10 maj 2009).

Artistët e kanë të vështirë të gjejnë motiv për tu marrë me temën e luftës dhe është e nevojshme që të punohet në drejtim që edhe ata të inkuadrohen në këtë iniciativë.

Ka ekzistuar njëfarë dekurajomi i artistëve për tu marrë me temën e luftës, për shkak se ka ndodhë politizimi. Të mos themi shumica, por disa nga artistët të cilët janë marrë me këtë fenomen kanë qenë të politizuar apo janë politizuar, kështu që kjo vërtetë është dekurajuese për

ne. (Zana Hoxha Krasniqi, regjisore nga Kosova, Konsultat Kombëtare me Artistë, Prishtinë, Kosovë, 10 maj 2009).

Ndoshta edhe artistët mund të inkuadrohen në njëfarë mënyre në këto aktivitete duke u krijuar hapësirë njerëzve që të flasin, për shkak se kjo është më e mira për ta. Kjo është e drejtë e tyre, kështu do ta qetësojnë vetveten, e ndoshta më vonë mund të fitojnë edhe ndonjë dëmshpërblim material. Me këtë rast, në këtë kontekst, ndoshta do të duhej të kemi pak më shumë donacione për aktivitete artistike, për shfaqje, për film apo diçka të ngjashme. (Visar Krusha, dramaturg nga Kosova, Konsultat Kombëtare me Artistë, Prishtinë, Kosovë, 10 maj 2009).

Është e nevojshme që të ushtrohet presion në publik përmes radios dhe presion në qeveritë rajonale përmes bashkësisë ndërkombëtare, që të themelohet KOMRA.

Unë megjithatë mendoj që duhet të ushtrohet presion përmes mediave, me qëllim që vetëdija e publikut të njoftohet me thelbin e këtyre tendencave tona, e në anën tjetër mendoj që cak më i mirë do të kishte qenë Bashkësia Evropiane dhe Zyra e Shteteve të Bashkuara të Amerikës. Ata duhet të ushtrojnë presion në qeveritë tona me qëllim të themelimit të një Komisioni të tillë. (...) Këto janë gjëra të cilat nxirren me vendim të Qeverisë, e për këto vendime duhet, nëse mundemi, të ushtrojmë presion mbi evropianët dhe amerikanët, që ti detyrojnë ata të bëjnë diçka. Për shembull, ti thuhet Tadiqit “e besa nuk do të jap më para” apo “nuk do ta merrni vizën për Evropë deri sa nuk e bëni këtë”, gjë që ata do të detyrohen ta bëjnë. Kështu bëhet kjo punë. (Petrit Çarkaxhiu, Oxygen, Konsultat Kombëtare me Artistë, Prishtinë, Kosovë, 10 maj 2009).